

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<i>Előfizetési díjak:</i>		A társulat minden rendű tagjai	*A lap szellemi részét illető cikkek szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a néptári, — az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatának küldendők.
Égészévre — — — — —	8 kor.	a lapot tagdíjaikért kapják.	
Félévre — — — — —	4 "	—	
Negyedévre — — — — —	2 "	Kéziratokat nem adunk vissza.	

Az erdélyi róm. kath. Státus igazgatótanácsának jelentése az erdélyi püspök ur ő méltóságához.

Méltóságod méltóztatott f. évi 2346. szám alatt kelt becses átiratával ide átteni a magyarországi róm. kath. autonómiát szervező kongresszus 12-es albizottságának átiratát arról, hogy közöljük, hogy minő terjedelmű az erdélyi autonómia hatásköre ugy az alapok és alapítványok, mint az egész iskola- és nevelésügy tekintetében és különösen, hogy közöljük nemcsak az írott jogforrásokat egész teljességökben, hanem a törvényes jogszokások és joggyakorlaton nyugvó hatáskör terjedelmét és körét is.

Megvalljuk, Méltóságos Püspök Ur! hogy teljesen meglep bennünket azt kívánni, hogy mindezeket mihamarabb közöljük, mintha itt olyan kiesny és teljesen kéznél levő dolgokról volna szó. — Hiszen a mi itt tőlünk ezen néhány sorban kívántatik, az az egész autonómia jogalapjában és életében. Mindazonáltal megadjuk rá az idő rövidségéhez képest a feleletet az alábbiakban.

A mi autonómiánk hatásköre alapjainkra, alapítványainkra s tan- és nevelőintézeteinkre ő felsége legfőbb kegyuri jogának és az államkormány felügyeleti jogának tiszteletbentartása mellett, teljes.

Alapjaink ugyan a kolozsvári m. kir. adóhivatalnál, mint alapítványi főpénztárnál vannak az állam felelőssége mellett, de azokból a kiadásokat saját belátásunk szerint magunk utalványozzuk és utalványozásunkra föltétlenül fizet mindenik m. kir. adóhivatal bárhol.

Alapjainkat nagy veszély fenyegette 1873-ban az által, hogy akkori pénzügyminiszter 45.107—872. szám alatt megrendelte, hogy általában a kolozsvári m. kir. adóhivatalnál kezelt alapok a budai m. kir. közpénztárnál összpontosítsanak, minek következtében a mi alapjainkat is föl akarták a budavári összpénztárba szállíttatni. Azonban 83—873. szám alatt tett azon felterjesztésre, hogy az erdélyi róm. kath. státusnak autonómiája iskolai, alapítványi és egyházi ügyeinek kezelésére nézve az erdélyi régi törvények által biztosítva van, azok továbbra is itt hagyattak.

Az alapok ezen kezeléséért az államkincstárnak évenként meghatározott összeget fizetünk.

Az alapok közül a vallás, tanulmányi- és ösztöndíj-alapoknak négy uradalmuk van, a melyek közül egy ősi, három pedig vásárolt birtok. Ezek a nevezett alapoknak telekkönyvi tulajdonaik ily bejegyzéssel: Az erdélyi róm. kath. Státus tulajdonát tevő tanulmányi- (vallási-, esetleg ösztöndíj-) alap kolozsmonostori (nagyalmási, radnóthi vagy alsó-bajomi) uradalma.

Ezen birtokoknak a kezelése korlátlanul a mi kezünkben van. A tisztí személyzetet mi alkalmazzuk, a gazdálkodás menetét mi állapítjuk meg, a kezelésből megmaradó jövedelmet mi utaljuk be a tulajdonos atapba.

A számolásokat az alapokról a kolozsvári m. kir. adóhivatal, az uradalmakról az illető tisztség ide terjeszti be, mi azokat érdemileg felülvizsgáljuk s azután számviteli megvizsgálás végett felküldjük a vallás- és közoktatásügyi minisztérium számvevőségének. Ezen miniszteri számvevőség a mi számvevőségünk, a melynek munkálatáért az államkincstárnak évenként meghatározott összeget fizetünk.

Az alapok évi költségvetési előirányzatát a miniszteri számvevőség, az uradalmakét az illető uradalmi tisztség állítja össze, azokat ide terjeszti, mi azokat megvizsgáljuk és elfogadjuk.

Az általunk elfogadott költségvetéseket és zárszámadásokat fölterjesztjük ő felségéhez, mint legfőbb kegyurunkhoz jóváhagyás végett.

Hogy ezen eljárásunk min alapszik? erre vonatkozólag nem tudunk más feleletet adni, mint azt, hogy a tulajdonjog természetén. Írás ezen eljárásunkat nem szabályozza.

Tan- és nevelőintézeteink fölött is mi vagyunk a főtanhatóság. Itt azonban az a megjegyzendő, hogy csakis a középiskolák és az azok mellett levő nevelőintézetek, meg a nagyszabeni Teréz-árvaház állanak a mi autonóm főhatóságunk alatt; az elemi iskolák tényleg mind egyedül méltóságod főpásztori kormányzása alatt állanak, de ez Méltóságod és Státusuk között egészen keblí ügy.

Iskoláink fölött (a mi főtanhatóságunk alatt álló

iskolák fölött) a viszonyt köztünk és a magyar államkormány között ő felsége által 1893. évi november 4-én jóváhagyott azon szabályzat határozza meg, a mely 1894. évi jelentésünk XIII. pontja alatt van közölve, amely jelentésből egy példányt / alatt van szerencsénk mellékelni.

Megjegyzendő, hogy iskoláinkra az 1883. évi XXX. t.-cz. 41. §-a mindazon jogokat érintetlenül hagyja, melyeket addig a kath. Státus azok fölött gyakorolt. Csakhogy úgy véljük, hogy az I. T. 12-es albizottság nem autonómiánk jogalapja felől kérdészködik, mert ebben a tekintetben utalnók a bíboros-hercegprimáshoz 1897-ben tett felterjesztésünkre.

Egyéb jogforrást közölni nincs módunkban, hanem hivatkozunk státusgyűlési jegyzőkönyveinkre 1866—1899-ig, a miből egy-egy példányt kívánatra készséggel bocsátunk a 12-es bizottság használatára. Autonómiánk történetét rövidlethen éppen magukból a forrásokból, közvetlen a valóságnak megfelelően állította össze előadónk, a mi Szemecz : „Katholikus Autonómia” című könyvének 179—186. lapjain van közölve.

Különb en a netalán még szükséges felvilágosításokat részletesebben és közvetlenül tudják megadni egyházmegyénkől az országos kongresszusnak tagjai.

Van szerencsénk Méltóságodat tiszteletteljesen felkérni, hogy a 12-es albizottságnak a választ ily irányban személyesen megadni méltóztassék.

Fogadja Méltóságod kiváló tisztelettünk nyilvánítását.

Kolozsvárott, 1900. június hó 30-án.

az elnök helyett :

Bocskor Mihály s. k., Balázs András dr. s. k.

ig. tan.

(H. P.)

jegyző.

*

Közlöttük e történeti fontosságú okmányt, melyben az erdélyi róm. kath. státus szervezete rövid de markans vonásokban le van írva. Ez okmány alapján, ha összevetjük az erdélyi autonómia szervezetét az országos autonómia szervezettel, melynek tervezete a 27-es bizottság eddigi tárgyalásai alapján ismeretes, láthatjuk a kettő között való nagy különbséget főleg vagyonekezelés, iskolai igazgatás tekintetében. Ez összehasonlítás után kettőt következtetünk : a püspöki karnak utalása az erdélyi autonómia mintárá csak jámbor ohajtás maradt, a másik pedig az, hogy az erdélyi kath. státus jogfeladás nélkül nem léphet be az országos autonómiaiba.

Népmissió Nagy-Ernyében és Kaálban.

Püspök urunk ő méltóságának kegyes fölhívása a népmissiók tartására nem bangzott el a pusztában. Ime két lelkes plebánosnak buzgólkodása meghozta a kívánt sikert. A közreműködő lelkes világi és szerzetes papok fényesen dokumentálták, hogy mi erdélyiek is ugyanazon, sőt talán fokozottabb eredményt tudunk elérni, mint az e téren működő

missionarius atyák. Ha habérről van szó, ezt első sorban Földő Szabó György alesperes nagy-ernyei plebános urnak kell juttatni, ki körültekintő lelkipásztori okosságával és hiveiért lángoló szeretetével kivitte, hogy világi és szerzetes papok közösen egy mint a „Pécségyházmegyei papok missió egyesülete” kontemplálja bérce hazánkban is tarthatnak igen szép eredménnyel népmissiókat; megmutatta az eredmény, melyet ha szentann nem lettem volna, el sem hinnék.

Nem valami káprázatos szavakkal, hanem egy a mint volt egyszerűen akarom leírni a missió lefolyását és eredményét, hogy kiki átlátva üdvös és szükséges voltát, iparkodjék saját hiveinek is megnyitni a kegyelem ezen rendkívüli csatornáit, mely azt hiszem minden lelkipásztorra nézve a legkellemesebb öröm lehet.

Minden még bár oly kis társaság is, minő egy missió tartásra alakult papi testvértület, — főnökről kell, hogy gondoskodjék, ki a missiót irányítsa, a napi rendet beossza stb., de a kinek feltétlenül engedelmessékedni tartozzanak, mert ennek hiányában, még a nagy buzgalom közepett is, meghasonlások támadhatnak s így a kívánt a siker helyett, ellenkező eredmény jönne létre. Ezek megfontolása után a két derék plebános fölkérte fűdő László Polykárpt Szt. ferencrendi tartományi főnök atyát, hogy a N.-Ernyében és Kaálban tartandó missio vezetését vállalja ei és a szükséges intézkedéseket a jelentkező tagokkal közölje, aki sietett is még febr. 12-én a sorrendet megállapítva szétkülödni egy a mint következők :

A nagy ernyei missió sorrendje a következők :

Márcz 9-én d. u. 5 órakor. Bevezető beszéd a missió célja és hasznáról. László Polikárp rendt. főnök atya.

10-én d. e. első beszéd, 1/28 óras csendes mise után. Az ember rendeltetéséről P. Tréfán Leonárd.

10-én d. e. második beszéd 10 óras mise után. A megterés halogatása O.áh Károly kaáli pleb.

10-én d. u. harmadik beszéd 6 órakor, a litánia és estéli ájtatosság után. A halálos bűnről. Papp Tamás.

2—1/4 órákorig katechesis, tartja László Polikárp, három napon keresztül, ugyanezen időben, melynek végeztével közvetlenül szt. ker. úti ájtatosság.

11-én d. e. első beszéd. A bűn következményeiről, tart. Oláh. K.

11-én d. e. második beszéd. A pokolról, mint a bűn büntetéséről. P. Tréfán Leonárd.

11-én d. e. harmadik beszéd. A gyónás isteni eredete és szükségességéről. Pap Tamás.

12-én d. e. első beszéd. Az általános gyónás szüksége és haszna. Pap Tamás.

12-én d. e. második beszéd. Az oltári szentség fönséges hasznáról. Oláh. K.

12-én d. e. harmadik beszéd. A B. Szűz a megtérők segítője. P. Tréfán Leonárd.

13-án reggel 9 órakor betejező szt. beszéd. A hivek feladata a missió után kezdődik az élet javításban állhatatosnak lenni. László Polikárp rendt. főnök atya.

Ugyanezen a napon 13-án d. u. 5 órakor kezdődött meg a kaáli missió is. Bevezető beszéd a Lélek értékéről P. László Polikárp rendt. főnök atya.

14-én 1/28-kor első beszéd. A hitbeli közömbösség átkos voltáról. Szabó György esperes pleb.

14-én 10-kor második beszéd. A világ rendeltetése Isten dicsőségére. Pap T.

14-én 5-kor harmadik beszéd. A bűn és szokásos bűnökről. P. Sántha Angelus.

15-én első szt. beszéd. A poenitentia tartás szüksége. P. Sántha Angelus.

15-én második szt. beszéd. A poenitentia tartás legszükségesebb része a bánat felhívása és annak módja. Szabó György esp. pleb.

15-én harmadik szt. beszéd. A halálról. Pap Tamás.

16-án első szt. beszéd. Az ítéletről. Pap Tamás.

16-án második szt. beszéd. A poenitentia gyümölcseiről. P. Sántha Angelus.

16-án harmadik szt. beszéd. A gyakori s általában a szt. áldozás hasznáról. Szabó György esp. pleb.

17-én. Befejező. A Mária-tisztelet haszna, a jóban való állhatatossághoz. László Polikárp rendt. főnök.

Valamint N.-Eryében, úgy Kaálban is naponta d. u. 2—1/2-ig a katechesist László Polikárp rendt. főnök úr kegykedett elvégezni.

Minden nap a szent-beszédek és a déltáni ájtatosságok tartamán kívül minden pap gyóntatott, a helybeli lelkész kivételével. N.-Eryében a bűnbánat és Oltárszezséghez járult 405, Kaálban pedig 350 hívő. Tekintettel azonban a parochiák csekély népességére, mivel az egyes hitközségek alig 800—1000 lelket számlálnak, az eredmény eléggé meglepő, melylyel úgy a Missionariusok, mint a helybeli lelkészek is meg lehetnek elégedve.

A missiók egész menete a főt. Romasz Ferenc „Népmissiók kézikönyve“ utmutatása szerint történt. A hívők előre voltak a szt. missiókra előkészítve és várva várták a napot, midőn ezen jótétemény rájuk fog kisütni. Az ünnepélyes bevonuláskor apraja, nagyja a hitközségnek, de még a más vallásfelekezettiek közül is számosan szorongásig megtöltöttek a templomokat. Igen szép volt a bevonulás, a lelkész üdvözlő beszéde, melyet a Missionariusokhoz intézett, a strolák ünnepélyes átadása, mint a jurisdictio átruházása, melyet követett a bevezető beszéd.

Hogy a szóonokok mikép teljesítették magasztos hivatalukat, arról egyebet nem mondok, mint azt, hogy a többnyire 3/4 és egy óráig tartott szt. beszédek, úgy az anyai mint alaki kivitelben valódi mesterművek voltak.

Hogy Eryében az egész missió alatt tömve volt a templom, azon még nem lehet csodálkozni, mert a kath. hívők mind helyben laknak; de hogy Kaálban a szép, nagy templom miúdig telve legyen, ehhez a lelkésznek okosságra volt szüksége, mely abban nyilvánult, hogy minden egyes hívőt quasi erkölcsileg kötelezte 24 órai részvételre; ennél fogva a filiákból, mint Csinád, Iszló, Járából keresztekkel jött a jobbára református és unitáriusok közt lakó kisdud nyáj a máterbe, hallgatni a bűnbánóra indító, gyújtó beszédeket és végezni áhitatosságukat.

Nem egy eset adta elő magát, hogy 50—60 éves ember, ki még soha sem gyónt, áhitatosságát elvégezte; sőt akárhányan, kik a missió első napján devotizáltak, másod, harmadnapra visszajöttek confessiones suas ab infantia peragendi. Quare? . . . ez a missió tartásnak eredménye. Egyébiránt már a missió alatt jelentkezett egy pár unitárius a kath. egyházba való felvételre. A búcsúbeszéd és a missióke resz

szentelése mindkét helyen leírhatatlan lelkesedést keltett. D. u. 2 óraker végződött az ünnepély, de a hívők nemcsak könnyekig megvoltak hatva, mint szokás mondani, hanem a zekogás és sirástól alig lehetett a missió vezető szavait hallani. A lelkési lakba kísérték be a jó lelkiatyákat, s a szegény hívők meg voltak elégedve, ha legalább ruhájuk szegélyét érintették.

Nem hallgathatom el a napi rendet étkezés és a szabad idő alatt. Ez nagyon épületes volt. Ebéd és vacsora közben egy hitbuzgalmi könyvből „Melchers“ levelei egy ifjú paphoz „a gyóntatás közben előforduló casusokat“ olvasnak föl, mely mindenkiné kiváló épülésére szolgált, s a szabad időben is idevágó hasznos eszmecserét folytattunk, úgy, hogy joggal el lehet mondani, hogy a missió nemcsak a hívőknek, de az azt teljesítő papságnak is, egy igen üdvös lelki exercitium volt. Midőn a hívők azon esengéssel fordultak a távozó lelki tanítókhoz, hogy minden évben egyszer látogassák meg és a lelki újjászülletés kegyeiben részesítsék, maguk a lelki vezérek tösbajtottak: „Oh Uram! adj sok ily bő aratást és számunkra lelki ürdözést.“! „Messis quidem multa, operarii autem pauci“, de ezen kisdud pásztori hivatal is nagy dolgokat tud keresztüli vinni, ha lelkes egyének állandó társulata szövetkeznek. Ha más egyházmegyék megtudják tenni; miert ne tehetők meg mi is, hogy egy állanbó papi egysületet formáljunk, mely a szükséghez képest mindekor készen legyen a vallásos élet fejlesztését szt. missiók által ápolni, előmozdítani és állandóvá tenni? A falusi népnél legalkalmasabb a késő őszi és kora tavaszi idő. Majd még ehhez hozzá szólhatunk.

Egy jelen volt.

Tarlózás

a belső-szolnoki esperesi kerület történetéből.

Összeszedegeti : Kovács Gyárfás.

IV. Plébániák.

Apa-Nagyfalu. Neve és mülteja. — Apa-Nagyfalu, az Apaffiak ősi fészke, előnevét Apa, Becse fia, ki egy francia lovagtól, Comes Vilmostól származik — vette. Először említettik 1269-ben Déce határában „cum metis Apa Comitum és 1305-ben Nogfalw néven.¹⁾

Hogy tárgyilagos legyek, Apa-Nagyfalu szóval és multjával kapcsolatban egy rövidke visszapillantásban megemlékszem az Apaffi-családról is, illetve eredetéről:

„Az Apaffiak eredetét a nexust vadászó mult század elején Bethlen Elek Saroltaig, szent István nővéreig, más szusszanással Attiláig viszi. Hogy Sarolta Aba király neje volt, azt tudjuk; de, hogy a gyerektelen Aba után kihez ment férjhez és mily családrát hagyott hátra: az még oklevelek támogatására vár. Bethlen szerint az Apaffi- és Bethlen-család egy nemzetség sarjadéka, melynek élére az Abától származó Márhárdot teszik. Márhárd egyik fia Bethlen nevet hord s alapítja a közös családot. Ezen Bethlen unokája János jóságáért Bethlen-Apaffiak neveztetett, ennek fia, Miklós

1.) Kádár József „Solnok Doboka vármegye Monographiája.“ II. k. 30. l.

pedig apjáról Apaffy-nak; s így kapják az Apaffy-nevet²⁾ melyről, mint előbb jelezve lett „Nogfalw“ Apa előnevet kölesönözve, lett A p a -Nagyfalu. Tény az, hogy a XIII. századtól kezdődőleg a XVII. század végéig mindig találunk ott Apaffiakat s így a falu előnévnek e családtól való kölesönzése alig eshetik kifogás alá.³⁾

A falu elnevezéséről Bakó Endre is így beszél. „Hihetőleg — írja ő⁴⁾ az 1258-adiki osztálylevélben előforduló Apa Jánostól (vette nevét a falu) ki Apafalvát, jelenleg Apa-Nagyfalut birta. *Lerbuche M. Erdbeschreibung des Grosstürsten-hums Siebenbürgen* p. 86. azt írja: Apafalva ein grosser Flecken, von dem das fürstliche Haus dieses Namens, den Ursprung hat. „Benkő is Transsylv. (T. II. L. IV. c. XX. p. 369—370.) megjegyzi: „Apae Magno pago: qui sane pagus praenomen Apa, ab ipsa Apaffiorum gente jamantea mutatus erat.“

Az Erdélynek két fejedelmet adott Apaffi család az egyház és intézményei iránt, már előkelőségénél fogva sem lehetett érdektelen. Ezt bizonyítja egy 1258. évben kelt osztálylevél, melyben az Apa és Beche (vagy Bethlen) nemzetségek megosztottak két monostor felett, melyek a mai Bethlen közelében voltak, továbbá egy más 1269. évi oklevél, mely a fehérvári káptalan előtt kelt, nem különben egy 1290—1301 körüli panaszlevél, melyben Apaffi Gergely panaszolt III. Endre királynál, hogy az általa elfoglalt Dyenus-Kolostor neki adassék vissza.⁵⁾

Már ezek bizonyítják, hogy a család birtokain monostorok és kolostorok voltak. Ezt Apa-Nagyfalura nézve a népszája is megerősíti, beszélvén egy hajdani kolostorról, melyet oda helyez, hol most a gr. kat. templom fekszik. Erről Bakó Endre azt írja hozzám: „e tekintetben Rupp Jacob Magyarország helyrajzi története III. kötet 226—28. lapjain írtak megtanítottak, mely szerint Középszozolnok megyében levő Nagyfaluban voltak remete szent Pál szerzetéből 1325. tájt letelepedve az ottani szerzetház lakói.⁶⁾

Annyi azonban határozottan biztos, hogy a XIV. század első felében már pápai dézmát fizető plébánia volt, mert Nogfalw papja Tamás 1332-ben fizetett 25 garast, Benedek pedig 1334-ben 2 garast.⁷⁾

„Egykori temploma 1447-ben Szent Gellért tiszteletére van szentelve. Ekkor plébánosa Péter, kinek nagyfalvi Apaffia, Miklós végrendeletében rubanemleket hagyományoz, hogy beszédeiben róla megemlékezzék s 30 misére való pénzt. A templomszámára a királytól kapott nagyezüst serleget (picarium magnum, quod Dominus imperator nobis dederat, legamus ecclesiae Sancti Gerardi in Nagyfalu fundatae, item habemus tria picarie Zerlach (sedeg) vocata, argentea, et duas loricas picarium.) A plébános és templom számára az itteni szászujfalui és alsó-oroszfalui malmainak tizedét s itteni birtokai jövedelmének quartáját hagyja, hogy halála után lelki üdvéért a vigiliák alkalmával misét szolgáljanak s ugyananyit,

2.) Kövári L. „Erdély nevezetesebb családai“ 10. és köv. l.

3.) Miféle családok birták az ősidőktől e falvat: lásd bővebben Kádár említett műve 30. és köv. lapjait. Az Apaffiak kihaltával a közös eredet révén száll nagy vagyonuk egy része a Bethlen-családra.

4.) 1901. év febr. 6-án hozzám intézett levelében, hivatkozásai a felhívott kúttökre.

5.) *Domus Historia* p. 1. *Történelme Apa-Nagyfalunak a legrégibb időtől fogva általánosan néve a községet vallási és polgári főbb események tekintetében — részletesen pedig a róm. kath. Ecelessiát, Parochiát és Iskolát illetőleg* — cím alatt vezetni kezdette 1870. aug. 24-én Bakó Endre.

6.) *Említett levele* Bakó Endrénél.

7.) *Magyar Sion*. 1894. XII. füzet. 948 lap. „Az erd. egyházmegye képe a XIV. század elején“ — írta Beke Antal.

hogy az almakereki plébános számára. 1476-ban plébánosa Demeter presbyter⁸⁾

„Szent Gellért temploma a falu déli részén, a Bód felé vezető út jobbán, a hegy oldalában volt, mely alá a kor szokása szerint valószínűleg az Apaffiak temetkeztek. Az elpusztult templom alapfalai maig is kivehetők. Azt állítják, hogy a tatárok bejövetelekor a templomot felgyújtották s az ide menekült lakosok egy része a tűzben, másik része fegyverek alatt lelte halálát. Ha a hagyományoknak hihet adhatunk, ez valószínűleg 1601—3. közt a Bászta-lulások közt történt.⁹⁾

Szent Gellért templomának hajdani létezéséről a *Domus Historia* is megemlékezik: „a római cath. ecclesia és parochia létezése tekintetében tisztában vagyunk, sőt még az is áll az Eszterházy-féle könyvtárban, hogy szent Gellért püspök és vértanu volt az apanagyfalui templom védszentje, és hogy az ő képe diszegett az oltáron.“¹⁰⁾

De a régi katolikus hitéletnek mégis fennáll egy emléke. Ez azon templom, mely a Bánty Ferenc féle^{*)} kastély keleti oldalán, az országút mellett látható. Góthikus építkezésre való, melynek alkotásaiból sokat lerágott róla a lefolyt századok vasfoga s az időkénti kontár tatarozás. A reformátusok birtokolják. Valószínű, hogy a régi szent Gellért-féle plébánia templom mellett, mint udvari kápolna szerepelt az Apaffi-udvar és alkalmazottjainak befogadására. Szűk teriménél fogva aligha szolgálhatott plébánialis templomul.

Hogy, mint a *Domus Historia* mondja, mikor szűnt meg a Catholicismus Apa-Nagyfaluban virágzani, azt az 1564—vagy tán még az 1566. esztendőre lehet visszavinni, midőn a szomszéd ecclesiák is megszűntek; midőn már alig voltak Erdélyben is báró, vagy más főnemes, kivált a vármegyékben, kik a reformációnak új tanait el nem fogadták vagy mellettük ne nyilatkoztak volna. Ez történt Apa-Nagyfaluban is.

Miért? Álljanak itt feleletül a *Domus Historia* következő szavai, melyek nemcsak az apanagyfalui, de általán az egész Erdély akkori vallás mozgalmait, viszonyait tüzetesen jellemzik:

„A szerencsétlen mohácsi csata alkalmával vak buzzgalmában és harci tűzében a rettentő török hadnak — elbullottak a katolikus püspökök és papok nagyobb részei is. Az ily szerencsétlen állapotot felhasználta a protestantismus és míg a róm. kath. egyház a pogánynyal való harcban vérezett: addig ő terjeszkedett. — Sőt Erdélyben 1556. és 1566. években Szébenben, — 1607. júniusban Kolozsvárott tartott országgyűlések a catholicismust végképen megsemmisíteni akarták; meri a katolikusok püspökét, egyházközségeit s tagjait az országból száműzték, birtokaikat lefoglalták; szerzetesek és papok kiirtattak a jószágaikban a dúlakodó pártok megosztottkodtak; a hívek a csábítások, kecsgettetések, félelmek és rettegtetések következtében, mint pástor nélkül maradt nyáj, szétesz-lottak. A katolikusok templomai lefoglaltattak; isteni szolgálatai betiltattak, sőt még az imádság végzésére is a reformátusok az egész erdélyi magyar részekben alig hagytak a katolikusoknak 4 templomot, melyekben békességesen és háborítatlanul megmaradtak volna. — A katolikus név

8.) Kádár József, „*Szolnok-D. megye Monographiája*“ II. k. 36 l.

9.) Ugyan Kádár Monographiája II. k. 36. l.

10.) *Domus Hist.* p. 2—3.

az egész Erdélyben gyűlöletessé vált, a törvényhozó testület a hontalan papok lépteit kékmedve lesette; még az oly helyen, mint Kolozsvár is csak titokban járhatott katolikus pap és lakni csak külvárosban volt szabad. (Apr. const. p. 1. t. l. a. 11.) — A főbb katolikusok is csak éjjel hozhatták papjaikat lakjaikba; némely kijelölt és megengedett szertartások végzése a vallás nyilvános gyakorlata el volt tiltva. A helységekben szétszórott katolikusoknak leiki ellátása tilossá volt még — sőt 1598. évben Tordán tartott gyűlés határozata szerint még az is ki volt mondva, hogy beteghez a pap csak „*sim plicis uo habitu a mictus*” — minden ceremonia, kereszt, casula, esengettyű nélkül meljen, és hogy a temetés is ceremonia nélkül történjék. — Az ily gyászos és szerencsétlen szomorú állapoi tartott 1716-ig ugyszólva, mert csak „*sab finem anni 1715 die 11. decembris edito decreto Pietas et Clementia Caroli VI. Imperatoris ac Regis Hungariae, hoc nomine Ill. et Principis Transsylvaniae Episcopatum cum Capitulo noviter fundavit et episcopum pristinae dignitatis ac Sedi Suae Albensi restituit.*” — A fezt elősorolt sok változások, viszontagságok és üldözötetésekközött maga az apa-nagyfalui parochia se tarthatia tenn magát — megszűnt az is, mint a többi szomszéd helységekben levő parochiák és az erőszakkal is terjesztett reformációnak áldozata lett. — Hogy mikor szűnt meg tulajdonképen és mielő körülmeleyek között: arról semmi adat sem létezik; de arról se tudatik, hogy ezen idő alatt valaha felújítottat volna.¹¹⁾

Szintén ilyen bizonytalan a reformátusok itteni elterjedésének ideje is, mert jegyző- és anyakönyvei 1756. és 1783. években kezdődnek. Egyházunk alakulására és régebbi történetére vonatkozó adat semmi sincs.¹²⁾

(Folyt. köv.)

Magdolna.

Lemenőben van a nap! Rítkás, nagypelyhű fehér felleg megy át egyik végéről az égnek a másikra. — Boldog idők emlékei ezek — mint a magyar dalnok írta — örökszépségtől „Tiszá”-jában — Sajátságos csönd uralkodik a természetben. — Nincsen hangja ma az alkonyatnak . . . . Ma van az Üdvözítő kinos halálának évfordulója . . . . Harangozó?! Hol harangoznak?! O! a protestánsoknál, a kik régebben nem szerették ezt az andalító hitzenést és ma ők nem engedték el, még ezen az egy napján az évszék sem, amikor ugy kellene hallgatni minden hívőnek, akár kereszténynek, akár kereszténynek írja magát; a kereszt nagy napja ez, és elnémulva kellene hallgatnunk, amit ott a szív fenekén zugva döng a nagy multnak nagy mondása: Meghalt az Élet Ura! Kivégezte a gonoszság az Igazságot! . . . . S mintba szégyenelné, hogy rivalgani mert, mikor a hívők szíve fáj, csendes akkorddal végzi danáját a kis harang is . . . . Atok zugott végig a világon ma . . . . s e napnak átkától megrémült az Ég hatalmas világító gömbje és gyászfátyolt vont ragyogó arcára, recsegeve nyílt meg a koporsók fedele, kilépett belőle a dicsőültek testei, s oh — borzalom — megjelentek

rég elhagyott házaikban . . . . Futott, a ki futhatott . . . . Hová futottak? . . . . Hova rejtőzhet el az Isten gyilkosa?! . . . . Allott, aki állani tudott: egy. Egy magasztos alak, aki egyetlen a világtörténetben, egyetlen az erkölcsi chaosz forrongó katalán kívül maradtott csillag, álla a keserves anyja . . . . S leborult, aki futni nem akart, állani nem volt elég erős, de ölelni a keresztjét jogot tartott; mélyen leborulva a gyalázat fáját göröcsösen átkarolva odaomlik a remek, a bűnös, a mennyei szeretet egy szavától megüstült, szentté lett: Magdolna. —

Magdolna isteni Mesterünket ott látta először, ahol leg-több ember fogta azt körül. Soha szebbet, soha magasztosabbat még álomában sem látott ez a keleti képzelt tűzszíneiben nőtt, szenvedélyben alámerült gyönyörű héber nő, — mint a fűsűségeket, mely a tömeget ugy uralta, mint kelő nap a nagy erdő sűrű fái. Szeme reápadt az istenségtől sugaras arca, szíve odavetette magát ama lábak elé, mik oly fardhatatlanul tudnak futni az eltvedt juhok után. — Jelke megrázkódott: Ki ez a férfiú?! Ah! Ha egy tekintetét tudnám elnyerü a magam számára; ha eléje szabadna borolnom, sirni, zokogni, fájdalomban megsemmisülhni! Ha eltiporna, boldogan halok meg; ha fölemelve, könnyeimel mosnám meg újjai azt a helyet, melylyen bűnös alakomat érintette! Aidjon vagy átkozzon meg, de én nem bírok, nem tudok nyugodni, a mig szemtől szembe nem láthatom, amig szelid hangján nem hallom nevetem kimondani, amig . . . oh amig, meg nem érint egyszer, egyetlen egyszer csupán érintsen és fogadom a nagy Jehovára, soha nem érint többé más! —

A Megváltó, ezt a fogadalmat várta!! Neki ez kellett! Isteni bölcsessége hamar megtudta hozni az alkalmat arra, ami nem volt egyéb keletkező bünbánatnál, a közelgő meg-térés fakadó rügyei a már-már pusztulásnak indult életfaján. — A farizeus terített asztala mellett állt a világ Ura szeliden, szerényen; hallgatta az álokoskodásokat, s a mikor megelé- gelte, egyetlen villámmal rombolta le a kevély kártya-és fellegvá- rakat, miket aláreos gonoszok szőtek — raktak, hogy halálukban megfogódjék az Igazság megtestesülése az áldott Jézus, a zsidók királya és jölteveje. — A düh forrott álnok szíveikben fűnlöbögva. Mit akar a názáreti ács tanulatlan fia?! Minket akar levérni új bölcsességével? Megkeserülte ezt! Atkozott a pere, mikor közénk jött. S így tovább — szórták reá a barag m'kroszkopikus lándzsáit. Ekkor lépett be Magdolna. — Kö- nyörgő szép szeme lángoló epédással kérte némán az enge- delmet, hogy közeledhessen Ahhoz, ki neki immár minden; alakja megingott a küszöbön, lába remegett, könnye sűrű zápor módjára hullott alá a szent lábakra s amikor ezt látta, odaomlott s mesésen szép dns aranyhajával letörtülte a forró könyöket. — Majd mintha elakarna enyészteni még nyemát is könnyeinek, drága illatos kenőcsöt von elő kebléből, azt ontja bőven Jézus lábaira, aki végre egy szánó tekintettel jutalmazza meg a mély alázattal előtte térdelőt. — És ekkor újra megindul a könyár és szálla, ha bírna és esengne egy sóért a drága, szent ajkáról . . . De nem jut erre ideje! Már megindult a gáncskeresők éles szava: Mire jö e teközias! Mennyi alamizna! lehetett volna adni e haszontalanul el- fecsérelt ilatszerek árán . . . Magdolna szíve megremegett! Oh jaj! Ó legyen oka, hogy ezek a nagy tudósok gáncsolják a Profétát, a Messiást, a zsidók királyát, az ő szemefényét, elérhetlen Angyalát . . . Menne, futna, de nem bír fölkelni, sajátágos kábulat vesz erőt rajta, csak mint távoli harangozó üt meg fülét az ő mentő, igazoló s a vadlókot korholó szent fejelet, mely világtörténelmivé tette a Magdolna nevét, sért- hetetlenné személyét, és . . . szentté a kárhozat lángjaira szánt, de immár ébredező lelkét . . . A kép egyet fordúl . . . Nem Magdolna a megvetett, üldözött, nem ő a tömeg guny- jának tárgya; nem őt sühintja a porzólok hitvány ostroma. Oh szörnyű látvány! Az imádtott Bölcs szenvedte át mindama kinokat, miket mi bűnösök érdemeltünk meg! . . . Magdolna itt látta egyszerre, mit vétett ő is, itt fájtt először szívének a sötét mult, itt vajt mély barázdát a forró köny az ifju hamvas szép arczon. — Ott térdelt, nem, nem is térdelt, összcsemolva, mint valamely szép rom, alakatlan tömeggé zsugorodva hevert

11.) Dom. Historia p. 3. —

12.) Az erd. ev. ref. egyh. kerület Névkönyve 143 l.

a Kereszt lábainál, hallotta a végső szavakat, de tompa elméjében ezek sem gyújtottak világot, úgy megdermedett egész valójára, hogy megszűnt érezni, megszűnt gondolkodni, megszűnt semmivé lett teste-lelke . . . S ekkor megrendült a föld és sötét lett az ég és végig csengett a világvészített, megbomlott mindenségben a gyászhang: „Eli, Eli, Iamma sabaktanis! „Mi ez? Mi volt ez? Ó, mondja, hogy elbágyta az Isten!! Hol van hát az az Isten, ki Őt el tudja hagyni, hol van a menny, hol van a pokol, hol van a hatalom, hol van a mi jó, a mi szent, a mi irgalmas, a mi nagy?! Föltekint a megtört szemekbe . . . Egy sugár érte onnan szívét. Azt mondta ez a sugár: „Menj! Keresd meg az Isten!

A vér újra lüktetett, a szív újra dobogott, a szem újra könnyezett . . . Szabad hát élnie! Hivatása van a földön. Ó parancsolta: „Menj, keresd meg az Isten!

Elment . . . Megkereste!! Kereste a kertben és megtalálta!! És ekkor történt, a mire oly rég, oly epedve, oly reménytelenül vágyott, de vární nem merete: nevén szólította Jézus . . . Azt a gyönyört soha földi asszony nem érezte, ami e pillanatban Magdolna szívét elhőltötte. Nem!! Ilyeni csak az örvény mélyéből a nap tiszta fényére visszakérült veszendő ember érezhet az első sugár pillantásakor . . . Ime! Így találta meg Magdolna az Isten! — S ezzel a megtalálást Istennel szívében elfutott bűnei színhelyéről oda, a boldogzón csak ketten lehessenek; Magdolna a bűnbánó asszony és Jézus, a bűnbocsátó, a megkeresett, a megtalált, a boldogító Isten . . . Meddig élt így?! Ki mondhatja meg! Mit érzett ott?! . . . Ki tudná ezt felgöngyölni, ki méltányolni, ki vele érezni!! Ott látjuk őt a ridex szőrmében égfelé fordított tekintettel, kő az ágya, barlang a háza, gyökér az eledel! Kezében a feszület, arcán a mennyei érzület. — Száz meg száz bűnös asszony sirta e kép láttára az első bánatkönyvet; ezer meg ezer kísértő rettent meg egy véletlenül megpillantott Magdolna kép megleketezők. — A bűbáj, mely vétkeinek kútjeje volt, a bűnbánót is körülfonta; szépsége megmaradt; de nem a Magdolna szépsége volt többé. . . . Dús aranyhaja akkor is úgy folyt le szoborszerű természetére, szemének égő sugara meg megregett a könnyekben uszók összekulesolt fiókom ujjaira hulltak le, s talán kivájták a szikladarabot, mely neki térdelőül szolgált . . . De azt az arcot régi ismerősei és bámulól nem vallották volna övének; valami hiányzott róla s valami új volt rajta, a minnek nevet adni senki sem tudna . . . A keresett és megtalált Isten újjának érintése ragyogott a szépséges arcon és hiányzott róla . . . multjának árnyéka . . . Ez a Magdolna sohasem járt Jeruzsálem utcáin bíboros bársonyköntösben; ez a kar nem ölelt soha mást, mint a feszületre szögeztet Isteni Mestert. . . . Ez az ajak csak imádkozni tud, ez a haj csak a térdelőre omlik; ez a szem csak az eget látja s az égen azt a jelt várja, mely hívó'ag mondja majd: „Jőj, Messias jőj; légy hívem itt, mint most ott vagy“. Sok bocsáttatik meg, minden megbocsáttatik neked, mert nagyon szeretted, mert nagyon kerestéd, mert megtaláltd és soha többé el nem vesztetted azt az Isten, aki jobban örül egy megtért bűnösnek, mint 99 igaznak, kinek nehez nagy bűnük nem volt soha. . . . Magdolna — a jeruzsálemi Magdolna volt, de nem lesz — Magdolna, a puszták bűnbánója nem volt, hanem örökké lesz ott, ahol isteni Mesterünk szelid hangján ejti nevét, ami most is legfőbb gyönyörre megtisztult lelkének.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Püspök urunk** márc. 27-én, Andor György dr. pápai t. kamarással a gym. tanulók szentgyakorlatának vezetésére Kolozsvárra utazott.

— **Óltáregyesületi hírek.** Minthogy több helyről érkeznek oly kérvények, melyekben jelezve niucs; van-e óltáregyesület, van-e lelkes, szándékozik-e azt megalakítani: tudomásul közlöm, hogy csak oly kérvényeket vesznék tekintetbe, hol e két föltételnek egyike vagy másika határozottan jelezzé van.

A nagy hét elején a gyulafehérvári óltáregyesület lelki-gyakorlatot tart a következő sorrenddel: Hétfőn (ápril 1.) d. u. 5-kor: Bevezető elmélkedés. Kedden (ápril 2.) 7 kor szt.-mise, 8-kor elmélkedés, d. u. 5-kor elmélkedés, litánia. Szerdán (ápril 3.) 7-kor szt.-mise, 8-kor elmélkedés, 10-kor elmélkedés, d. u. 3-kor elmélkedés, szt. gyónás. Nagy-Csütörtönön 1/28-kor elmélkedés, közös szt. áldozás a várban. E lelki gyakorlaton szívesen látunk nem óltáregyesületi nőket is.

Az óltáregyesület kiállítására. A gyulafehérvári központi óltár-egyesület kiállítását rendez az erdély-egyházmegyei szegény templomok fölszerelésére szánt egyházi készleteinek megtekintésére, melyek az irgalmas nővérek zárdájában (a kapu alatt balra földszint) ápril 7., 8. és 9-ken reggel 8-tól este 6 óráig közszemlére tétetnek ki. A látogatóktól kegyes alamizsnát az egyesület céljaira szívesen elfogadnak.

A kiállítás n. gyűjtésének programja: Husvétvasárnapján: 1. d. u. 5-kor a Főpásztorok ünnepélyes fogadtatása a zárdatemplom ajtajánál. 2. A bevonuláskor „Ecce Sacerdos magnus“ ének, előadja az intézeti növendékek énekkara. 3. Ünnepélyes litánia kitétt Szentséggel. 4. Bevonulás a kiállítás termébe. 5. Ének „O salutaris Hostia“, előadja az intézeti növendékek kara. 6. Az igazgató üdvözlő a Főpásztor. 7. A tárgyak megáldása. Ének: „Boldogszezon Anyánk“, előadja az intézeti növendékek kara. Hétfőn, 8. 10 és 11-kor szt. mise; délután 5 kor ünnepélyes litánia. Kedden: 7 és 8-kor szt. mise; este 5-kor litánia s a kiállítás bezárása. Az igazgatóság.

Az egyesület március 24-én tartott gyűléséből őszinte örömmel üdvözölte örgróf Pallavicini Edénét szül. Majláth Etelka grófnót, mint az országos óltáregyesület buzgó elnökét azzal az alkalommal, hogy a Papa Ó Szentsége érdemkereszttel tüntette ki. A gratulációs levelet a napokban küldték el.

A főkegyesületek alapszabályai 2 ezer példányban hagytták el a nyomdát. Az igazgatóság szívesen küld az érdeklődő lelkész uraknak.

A nagygyűjti óltáregyesület az új alapszabályzat értelmében csatlakozott a központhoz.

A nagyhét elején egyszerre három helyen lesz lelki-gyakorlat. Az óltáregyesületnek adja P. Midlinsky József pozsonyi, a papüvendékeknek P. Drebitka Ferenc kalocsai jezsuita atya. A zárdá nagyobb növendékeinek Soóthy Gyula lelkiigazgató. Istennek bőséges kegyelmét kívánjuk mind a három helyre.

A föltételendő Popády függelmébe. Szíves tudomására hozom a főt. lelkes uraknak, hogy intetőkkel rendelkezem. Alázatos kéresem az volna, hogy az óltáregyesület céljaira is egy-két intetőt gratis szíveskednének elvállalni: sok kicsiny sokra megy. Szándékukat egy levelező lapon megelőbb kegyeskedjenek velem tudatni. Soóthy Gyula.

— **Felvételi ünnepély a Mária Congregációba.** Gymnasiumi ifjúságunk szentgyakorlatainak méltó befejezése volt az a magasos ünnepély, a mely ősi székes-egyházunkban Gyűlmöcsöltő Boldogságosnapján vége ment. E napon avatta fel kegyelm. s főpásztorunk gymnasiumunk 20 növendékét szűz Mária leventéivé. Fejér Gerő dr. hittanár és társnati praeses magás szárnyalásu alkalmi beszédet mondott. Beszédét szent Pál szavaival kezdi: *Más alapot senki sem vehet azon kívül, mely vetettél, mely a Krisztus Jézus.* Ezen alaphól nőttek ki a katolikus vallás gyönyörű ájtatosságai, a különféle hitbuzgalmi egyesületek. Ezen alap szűlte a Mária Congregációkat is. Lerajzolja szűzán körvonalaiban a congregatiók keletkezésének történetét hazánk földjén. Kibontja és a hívő közönség előtt felmutatja azon szálakat, melyekkel ez egyesület a tanuló ifjúság erkölcsi életét átszövi és fogva tartja. Azután az újabb idők lelki szükségleteiből bizonyítja be a congregatiók általános felújításának kényserűségét. Végül pedig a jelöltekhez fordulva a következő szavakkal fejezé be beszédét: *Ne tántorítson el az életben, ifjú testvéreim, semmitéle vihar, gúny vagy kis-lelkűség!* Szent Pál mondja, — *bár minden nyomoruságot szenvedünk, de nem busulunk; sok szükségben forgunk, de ketségbe nem esünk; üldözést szenvedünk, de el nem hagyatunk;*

megaláztatunk de el nem vesszünk. Nem soha, ne féljete! Meggyőzte Jézus e világot. Titeket sem hagy el az Isten, a mi Urunk Jézus Krisztus irga ma keze. N-m soha de soha! Csak előre bátran a Máriatiszteletben; előre bátran e szent lobogó alatt!

A nagyszámmal jelenlevő, jobbára int-iligens közönségre mély hatást tett a szívet-lelket egyaránt megkapó remek beszéd. Lapnok legközelebbi száma egész terjedelmében hozni fogja. A beszéd után a zászlók alatt a szentélybe mentek az itjak, a hol püspök Urak megható szertartással a jelölteket a congregációba felvette. Buzdításul nemes hűvel szólt az új tagokhoz, bárom dolgoz megártását köfötte szívükre: a templomba járást, a gyónást és áldozást, s a kereszténység jelvényének a keresztnek a tiszteletét. Szer-tartás közben régi magyar énekeket énekel az ifjúsági énekar. Gymaniumunk öt volt növendéke, a Mária társulat tagjai dicséretre méltó buzgósággal vettek részt a magasztos ün-nepélyen.

— **A szent Rózsafüzér előkelő emberek kezében.** A sz. Rózsafüzér imáját maga a Boldogságos Szűz adta a keresztény katolikus egyháznak sz. Domokos által. A sz. Olvasó azonban, mely az Isten Anyjának annyira kedves, mivel ez az imádkozók az ő Isteni Fiának szenvedés-sel teljes életét újítják tel szívükben, sajnos, ma nem részle-sül olyan a jóhisán és kegyeletben, a mely valóban megil-letne s gyakran mint olyant emlegetik, mely csak a kevés-be műveltek kezébe való. Számdékunk hiteles forrasokból szer-zett adatok felhasználásával kimutatni, hogy mily áhítat és tisztelet tárgya volt mindig a sz. Rózsafüzér a legma-gasabb rangú és származású egyének előtt: V. Pius pápa 1571. okt. 1-én a sz. Rózsafüzér imájába volt merítve, ma-latt a kereszténység hajóhada a híres lepantói diadalit vivta ki. Liguori sz. Afouz, midőn a legszentebb Megváltóról nevezett congregatiót megalapította, előírta, hogy a tagok a Rózsafüzért övtökön viseljék. Ő maga a sz. Olvasót mindig térdén állva mondta el. Midőn püspök lett, egész személyze-tével közösen végezte a sz. Rózsafüzért, sőt, ha vendégei voltak, akkor ezeket is meghívta a közös ájtatosságra. A Habsburg-ház számos tagja példás buzgósággal végezte el nap-nap után a sz. Rózsafüzért. Így V. Károly német császár és spanyol király naponként elimádkozta a sz. Olvasót. Ha valak ezen ájtatosság végzése közben neki bármely ügyről jelentést akart tenni, így szolt: „Várjatok, míg elvég-zem a Rózsafüzért.” Fia II. Fülöp spanyol király sokszor in-tette fiát és trónutódját III. Fülöpöt, hogy ha a birodalma békejét fenn akarja tartani, imádkozza a sz. Rózsafüzért. II. Ferdinánd sajátkezűleg írta be nevét 1633-ban a bécsi Róz-safüzér társulatba és a sz. Olvasó elimádkozását egy napon sem hagyta el. Ugyancsak az előbb említett Rózsafüzér-tár-sulat emlékkönyvében található Eleonóra császárné III. Fer-dinánd neje, két leánya és fia, Vilmos főherceg neve is, ki mindig magával hordozta a Rózsafüzért. VI. Károly Ol-vasója még most is látható a bécsi kapucinusoknál, Mária Terézia gyermekeinek napi rendjében a sz. Rózsafüzér el-mondása is elő volt írva, Miksa osztrák herceg s a szeren-csétlen mexikói császár a kivégzés helyére menve s az Olva-sót imádkozott s ez olvasó Károly főherceg birtokába ju-tott. II. Henrik, II. Ferenc és IX. Károly francia királyok a Rózsafüzér-társulat buzgó tagjai voltak. XIV. Lajos szin-tén elmondta naponként a Rózsafüzért. Egyszer P. de la Rue a királyt ezen imájauk végzése közben lepte meg s ezen ő nagyon csodálkozott. Erre a király így szolt: „Ne csodál-kozzék azon, hogy Rózsafüzért imádkozva talál, ezen szokást edes anyámtól tanultam s nyugtalan volnék, ha esetleg csak egy napon is elmulasztanám.” Chambord gróf a francia trón törvényes örököse napi ájtatossági gyakorlatai közé tartozott a sz. Rózsafüzér elmondása. O'Conel Írország jogainak ékes-szólt védője, míg hazája jogai felett az angol parlament szá-vazott, addig ő a parlament egyik ablakfülkéjében sz. Olva-sóval az Isten anyjához folyamodott segítségért. A törökök -ostora, Hunyadi János kardja markolatján hordozta a Rózsa-

füzért, úgyszintén Savojai Eugén herceg is, hogy az mindig kéznél legyen. A híres Radecki generalis pedig, midőn egy napon a csatába menetele előtt O vasóját nem találta, nem tocsátkozott addig a harcba, míg az elő nem került. Bathyány Lajos grót miniszterelnök utolsó útján, a mely kivégzetéséhez vezetett, a sz. Rózsafüzért használta, a mely előbb Vécsey Károly gróf tábornok özvegyének képezte tu-lajdonát, most pedig további megőrzés végett dr. Szentkláray Jenő családegyházmegyei apátkaonok birtokába került. A híres Gluck zeneszerző a sz. Olvasó elmondását egy nap sem mulasztotta el s hirtelen halván el, a Rózsafüzért tar-totta kezében, midőn a szélütés érte. Haydn a világhírt ze-nekítő minden munkája elején Rózsafüzért vette elő s e szép imával esedett illetért. Ezen felhozott adatokból láthat-juk, hogy a sz. Rózsafüzér imádsága nemcsak művelten, közönséges, hanem előkelő emberek ajkairól is szállt az Isten Anyja trónja számolyához. — Közl: Magas Mihály.

I R O D A L O M.

* **Megjelentek.** (Borromaeus. Katolikus hitiszónok-latú folyóirat. Szerkeszti és kiadja Nagy Antal győri székes-egyházi kanonok Tartalma ezuttal is gazdag és változatos. Megjelenik Győrűt. Ara egy évre 8 korona.) — A Legszen-tebb Rózsafüzér Királynéja. Csinos illusztráció és érdekes tartalma méltók a folyóirat tizenegy éves múltjához. Egész évre 2 koronáért rendelhető meg. Kiadótulajdonos a szent Domokosrend szombathelyi zárdája. — Tanoncok Lapja. Szépirodalmi és vegyes tartalmu lap. Nemes celja a szer-kesztésnek kitűnő volta miatt különösen érdemes az iparos-mesterek támogatására. Ara 1 korona 20 fillér. Szerkesztő-ség és kiadóhivatal: Budapest, IV., Kálvin-tér 3. szám. — Örökimádás. Havi folyóirat. A legméltóságosabb Oltáriszent-ség imádása s szegény templomok felszerelésének elősegíté-sére hivatalos közlönyül kiadja a Központi Oltáregyesület. Egész évre 3 koronáért rendelhető meg a Budapest, IV., Váci-utca 46. szám alatt levő kiadóhivatalban. — Arménia-Magyar-örmény havi szemle. Felétős szerkesztő és kiadótu-lajdonos Szongott Kristóf. Előfizetési ára 8 korona. Megjele-nik Szamosújvárott. — A Katolikus Hitelesítésés Lapjai. Ezt a magas nívón álló havi közlönyt ma már felesleges ajánlani. Husz éves múltja a legjobb ajánlólevél. Kiállitása, tartalma most is a legkényesebb ízlet is kielégítheti. A Nagyváradon megjelenő folyóirat tulajdonosszerkesztője No-gely István képezdei igazgatótanár. Evi ára 6 korona. — Szent Gellért. Ifjúsági hitiszónoklatú folyóirat. Kiadja és szer-keszti Szécs Szék Izidor dr. Előfizetési ára 8 korona, mely ösz-szeg a szerkesztőzég címere, Pannonhalmára küldendő. — A Szent Család Kis Követe. Havi folyóirat, a Názárethi Szent Család a Szent József Társulatának közlönye 1 ko-rona 44 fillérért megrendelhető Virág Ferenc karkaplánnal Pécsen. — Isten Igéje Szentbeszédekben. Szerkesztője An-dor György dr. pápai kamarás, hercegeprimási szertartó. Ara egy évre 5 korona. Megrendelhető Esztergomban. — Száza-dok. A Magyar Történelmi Társulat hivatalos közlönye. A választmány megbízásából szerkeszti Nagy Gyula titkár. — (Szines-világ. A magyar színművészek közlönye. Szerkesz-tők: Ney Jenő és Vadász Sándor. Szerkesztőség és kiadó-hivatal: VII., Cserhát-utca 17. sz. Ara egy évre 20 korona.) — Katolikus Egyházi Zeneközlöny. Az Országos Magyar Cecilia-egyesület hivatalos közlönye. Kitűnően szerkesztett s magas nívón álló szakfolyóirat. Az egyházi zene érdekeit manapság egyedül ez a hét éves multtal dicsekvő folyóirat képviseli. Előfizetési ára egész évre 3 korona 20 fillér, az Országos Magyar Cecilia-Egyesület tagjainak 2 korona. Ki-adóhivatal: Budapest, VIII., Mária Terézia-tér 9. szám. — (Művészetvilág. Művészeti és kritikai lap. Szerkeszti és kiadja Rudnai Győző. Evi ára 8 korona. Szerkesztőség és kiadó-hivatal: Budapest, Teréz-kört 33. szám. — Budapest Epi-tészeti Szemle. Szerkesztője Bobnla János. Egész évre 16 koronáért rendelhető meg a Budapest, VIII., József-kört

31b. szám alatt levő kiadóhivatalban.) — Jézus Szentséges Szívének Hírnöke. Havi folyóirat az imaapostolságnak és Jézus szentséges Szíve tisztelének terjesztésére és ápolására. — Szűz Mária Virágos Kerije. Havi folyóirat a boldogságos Szűz tisztelének ápolására. Mind a kettőt Tóth Mike jezsuitasági atya szerkeszti Kalocsán. A Hírnök ára 3 korona, a Virágos Kerté 2 korona egész esztendőre.

* **A magyarországi káptalanok megalakulása és szent Chrodegang regulája.** Irta Békefi Remig dr. Budapest, 1901. 8-rét, 49 lap. Ez érdekes és nagybecsű történelmi tanulmány a Szent István-Társulat Tudományos és Irodalmi Osztályának kiadásában látott napvilágot. A tudós szerző fölveti benne a kérdést, miként jöttek létre a magyarországi káptalanok? Fejtegetése szerint a káptalanok Európaszerte Chrodegang regulája szerint szervezkedtek. Ennek a forrása meg szent Benedek regulája, a mely emnélfogva nemesak a szerzetes, hanem a világi papság jó részének is törvénykönyve lett. Nálunk is már szent István idejében virágoznak a szerzetes életmódot követő kanonok kolostorai. Szent Gellért kanonokjai egy házban élnek, együtt énekelik a zsolozsmát s a püspök őket testvéreknek hívja, mint a szerzeteseknél az apát a rendtagokat. A káptalani eleinte konventnek nevezik. Szent László korában a kanonokoknak kolostoruktan és a királyi Koriában latinnal kell beszélniök. A káptalan viszonya a püspökhöz olyan, mint a szerzetes konventeké az apáthoz. Nines akkor még külön birtoka a püspököknek és a káptalanoknak, hanem a birtok a püspökségé, az egyházé. Szent István nem alapított a püspökségek mellett még külön káptalanokat is; hanem megalapította a püspökséget s ezt látta el birtokkal. A püspök ezután a székhelyén élő papságot Chrodegang regulája szerint szervezte. Így jöttek létre a székeskáptalanok közös életmóddal, ellátásukkal a püspökségtől nyervén. Sőt királyaink nem püspöki egyházakat is megadómanyoztak nagyobb birtokkal. Itt azutan nagyobb számú papságot lehetett tartani a létrejött a társaskáptalan vagy a prépostság, mint Székesfejervárott, Peczonyban, Aradon és Ó-Budán. A káptalanok csak később alakulnak a püspöktől külön testületté: a birtokot a püspöktől kapják. Ekkor a káptalanok szegények; Esztergomban még vacsorára valójuk sinec. Szegény égüknek több oka van: a püspöktől kevés birtokot kapnak: a IV. lateráni zsinat megtiltotta, hogy az egyes kápolnák jóvedelmét a kanonokok praebendáihoz csatolják: egyes hatalmasok nem egyszer letölalják a káptalan birtokát és jóvedelmét. A püspök a XII. század végén még a kanonokkal együtt zsolozsmáz. Osztalékok csak olyan kanonok kap, a ki helyben lakik és a zsolozsmázásra a templomban megjelenik. A dömösi prépostság tagjai 1138-ban még kolostorban laknak, egy hálószobában alusznak s együtt étkeznek. A XIII. század első tizedeiben a káptalanokat már nem találjuk közös életmódban: sőt a székesfejervári kanonokoknak ekkor már a birtokaik is külön vannak. Csázmán már a káptalan alapításakor (1232) nem közös asztalnál étkezik. Szent Gellért kanonokjai talárban jártak. A koruson karinget, künn meg nagy kerek gallért öltöttek még magukra. Lábbeljük a saru. A káptalanok szegénysége okozta, hogy a kanonokok létszámát megszábták. Így Székesfejervárott 1234 óta negyven kanonok lehetett, a kik között tizenhét miséspap. A káptalanok szegény sorsán a királyok, püspökök és világiak adományokkal segítettek; új káptalanok alapításánál meg vigyáznak rá, hogy helyzetüket anyagi és jogi tekintetben is biztosítsák. Esperesekkel (archidiaconus) — a kiket ma főesperes néven ismerünk — már szent Gellért korában találkoznak. Ezek sokáig künn laktak a falun s itt lelkészkedtek. A házassági kérdések elbírálása az ő joguk: miért is az egyházjogban jártasnak kellett lenniök. Prépost, éneklőkanonok, gramma-

tikus (tanár), örkanonok, dékán, udvarbíró hivatalokról XII. századi okleveleink beszélnek. Van a kanonok között ispán (comes) is, meg kiskorú gyermek is. A káptalanok kiváló közjogi szerepe a hiteleshelyi működés volt. Az egyszerű kanonokok a káptalan hivatalos kiadványát nem igen szokták aláírni, hanem csak a prépost, az olvasókanonok, éneklőkanonok, örkanonok és a dékán. A kanonokokat a püspök szemelte ki. A kanonokok segítségére voltak a praebendások és a karbeli papok. Ezen utóbbiak közül kerültek ki az ol-tár- és kápolnaigazgatók. A fűzet ára 1 korona 20 fillér. Megrendelhető a Szent-István-Társulat könyvkiadóhivatalában: Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. szám.

* **Irodalmi értesítés.** A „*Lurdi Gyógybalzsam*” c. imakönyvből, mely a lurdi esodatevő szeplőtlen Szűz tisztelének emelésére és a lurdi-víz használata által is, a szeplőtlen szent Szűznel pártfogást és gyógyulást kereső betegek és más szükségben szenvedők számára utmutatóul van szánva s melyben a K'lene napi ájtatosságon kívül igen szép alkalmi imák és énekek is vannak, még mint egy 500 drb. eladásra vár. A püspöki jóvábagyással ellátott, — karácsonyi, újévi, husvéti s más alkalmi ajándéknak is igen alkalmas imakönyv ára: bőrkötésben 60 kr., vászonkötésben 50 kr., és fűzve 45 kr. Kapható György Jakab M. utódánál Csikszereében, Betegh Pálnál Székelyudvarhelyt és alulírott-nál Csikszékíráyon u. p. hely 1901 március hó Vitos Mózes nyug. lelkész.

* **Katholikus Egyházi Zeneközlöny.** Az országos magyar Cecilia-egyesület hivatalos közlönye. A legutóbb megjelent 3. szám a következő dolgozatokat tartalmazza: A győri egyházzenei értekezlet. — Milyen legyen és melyik a legjobb egyházi zene? — Az orgonáról és orgonajátékról. — Az egyház hivatalos chorális-könyvei — Egyről-másról. — Egyesülési ügyek. — Irodalom. — Vegyesek. — Szerkesztői üzenetek. — Pályázatok. — Hirdetések. A kitűnően szerkesztett s magas nivón álló szakfolyóiratot a legmelegebben ajánljuk. Az egyházi zene érdekeit manapság egyedül ez a két éves multtal bíró folyóirat képviseli s tevékenysége a szakkörök előtt igen becses. — Előfizetési ára egész évre 3 kor. 20 fill. Az O. M. C. E. tagjainak 2 korona. Kiadóhivatal: Budapest, VII., Mária Terézia-tér 9. sz.

* **Az erdélyi szász-ság multja** vagyoni önkormányzatára vonatkozólag. Irta: Kis Bálint. Az erd. róm. katb. irodalmi társulat tulajdona. Ara 3 korona. Még mindig kapható irodalmi társulatunknál Kis Bálintnak ezen kitűnő műve. Történettudósok, tudományos folyóiratok (Századok, Erdélyi Múzeum stb.) s a napi sajtó is a legnagyobb dicsérettelkkel halmozták el e nagy szorgalommal és éles jüdiciummal megírt könyvet. Jogászok s minden tudományt kedvelő művelt ember nagy haszonnal olvashatja szász honfirtásaink igazi tárgyilagossággal megírt történetét. Lapunk a mult év nyarán kimerítő ismertetést adott felőle. Most újra felhívjuk rá a figyelmet.

A felelős szerkesztő betegsége miatt a szerkesztésért felelős Erőss József.

Szerkesztői üzenet.

Pst. Lelkiismereti tükördarabjat nem közölhetjük. Különben is tréfásan van megírva.

Lőrincz F. alesperes urnak. A pályázati hirdetést jövő számunkban hozni fogjuk. Kétszeri hirdetés díja: 5 kor. 20 fillér.

V. M. Csikszent-Király. Dolgozata felül jövőben bővebb értesítést adnak.

T. L. Kúdsir. Még 4 koronával tartozik.

Kiadja: Az erdélyi róm. katb. irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: Zlamál Agost.

Szerkesztőtársak: Erőss József, Péter János dr., Szilveszter Ferenc dr., Wagner Sandor.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárt.